

показує, що переформатування груп, яке більш суттєво врахувало функціональні признаки, знайшло більшу підтримку в експертних оцінках. Тепер вже по п'яти групам антикризових заходів мають близькі значення кутові коефіцієнти: $tg\alpha_1 = -0,0284$; $tg\alpha_2 = -0,0355$; $tg\alpha_3 = -0,0224$; $tg\alpha_4 = -0,0231$; $tg\alpha_5 = -0,0249$. І тільки в групі заходів по реорганізації підприємств окремі заходи мають найбільшу різницю експертних оцінок, тому кут нахилу апроксимуючої лінії для цієї групи ($tg\alpha_6 = -0,0567$) суттєво більший ніж у більшості груп.

На підставі проведеного дослідження для ДП ХМЗ «ФЕД» можна зробити висновок про те, що розроблений методичний підхід до ранжування санаційно-реструктуризаційних заходів та напрямів, в які вони були згруповані, в залежності від основних характеристик підприємства (розміру, серійності виробництва, форми власності) дозволяє виявляти найбільш ефективні напрями та заходи для забезпечення стабільного та стійкого розвитку конкретного підприємства, дозволяє проводити ефективний вибір необхідних заходів при різних проявах кризових ситуацій на певному підприємстві. Результати проведеного статистичного аналізу первинної експертної оцінки важливості антикризових заходів з запропонованої сукупності показали, що тільки частина антикризових заходів, хоча і більша, має узгоджені друг з другом оцінки експертів. Ця неузгодженість, на думку автора, багато в чому залежить і від того, які підприємства представляють експерти, які особливості мають місце в виробничій діяльності цих підприємств і т.д. Особливе значення в цьому сенсі мають розмір підприємства, серійність продукції, що випускається, та форма власності підприємства.

Список літератури: 1. Антикризисное управление: от банкротства — к финансовому оздоровлению / Под ред. Г. П. Иванова. — М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995.—320 с. 2. Антикризисное управление: Учебное пособие для студентов технических вузов / В.Г. Крыжановський, В.И. Лапенков, В.И. Лютер / Под ред. Э.С. Минаева, В.П. Панагушина. — М.: Изд-во «ПРИОР», 1998. — 432 с. 3. Банкротство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / Т.С.Клебанова, О.М.Бондар, О.В.Мозенков та ін. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. — 272 с. 4. Ковалев А.П. Диагностики банкротства. —М.: АО «Финстатинформ», 1995. — 96с. 5. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій.— К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001.—

580 с. 6. Пушкарь А. И., Тридед А. Н., Колос А. А. Антикризисное управление: модели, стратегии, механизмы.— Харьков: ООО «Модель вселенной», 2001.— 452 с. 7. Раевнева Е. В., Байцын В. Ф. Некоторые подходы к анализу кризисных явлений на предприятии // Вестник ХГЭУ.— 2000.— № 1.— С. 89-93. 8. Ситник Л.С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством. — Донецьк: ІЕП НАН України, 2000. — 504с. 9. Теория и практика антикризисного управления : Учебник для вузов / Базаров Г.З., Беляев С.Г., Белах Л.П. / Под ред. Беляева С.Г., Кошкина В.И. — М.: «ЮНИТИ», 1996. — 469с. 10. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємства. — К.: КНЕУ, 2000. — 412 с. 11. Уткин Э.А. Антикризисное управление. — М.: Изд-во ЭКМОС, 1997. — 400 с. 12. Altman E.I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy // Journal of Finance. — 1968. — Vol.23. — No.4. — P. 589-609. 13. Beaver W. Financial Ratios as Predictors of Failure // Journal of Accounting Research. — 1966. — No. 4.- P. 71-111.

Поступила в редколлегию 18.04.10

УДК 330.322.01

Є.К. ШИШКІНА, канд. іст. наук, ст. викладач, НТУ «ХП»,
В.Г. ШАПІРКО, студ., НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Specific entities of value-added tax compensation mechanism are observed in the article. A problem of value-added tax compensation in Ukraine is discovered. Ukrainian laws on relations between taxpayers and the state are considered and analyzed. Genesis of the mentioned problem is elucidated. A mechanism and a track of a solution to the problem of value-added tax compensation are proposed.

В статье рассмотрены особенности и механизмы компенсации налога на добавленную стоимость. Раскрыта проблема компенсации налога на добавленную стоимость в Украине. Рассмотрено и проанализировано законодательство Украины, которое регулирует отношение между государством и плательщиками налогов. Исследовано возникновение указанной проблемы. Предложены механизмы и пути решения проблемы компенсации налога на добавленную стоимость.

Податок на додану вартість є основною складовою податкових систем багатьох країн і використовується більш ніж у 100 державах світу. Його широке розповсюдження спричинене широкою базою оподаткування, нейтральністю щодо платників та об'єктів оподаткування,

надійністю та стабільністю надходжень. Проте податок має і багато вад. Зокрема, якщо сума податкового кредиту перевищує суму податкових зобов'язань, тоді сума такого перевищення підлягає відшкодуванню зі Скарбниці. Саме відшкодування є однією з найважливіших проблем багатьох країн, де використовується податок на додану вартість.

Необхідність вирішення проблеми шляхом визначення оптимальних механізмів з відшкодування ПДВ обумовлює актуальність теми дослідження.

Практичне значення статті полягає у тому, що її напрацювання можуть бути використані на практиці особами, що планують реформувати механізми відшкодування ПДВ та досліджувати це питання.

Мета статті полягає у визначенні шляхів для покращення механізму з відшкодування ПДВ у сучасних умовах на території України.

Методологічною основою роботи є принципи об'єктивності і системності; методи спостереження, аналізу і синтезу, порівняння і абстрагування.

Проблеми функціонування та реформування податку на додану вартість в Україні досліджувалися такими авторами як Азаров М. Я., Вінник О. М., Данілов О. Д., Єфименко Т. І., Ярошенко Ф. О. та інші [1-5]. Шляхи вирішення зазначеної проблеми розглядали і іноземні науковці [6-8]. Напрацювання вітчизняних та іноземних авторів стали теоретично-методологічною базою даного дослідження.

Основою для написання статті стало вивчення законодавства, яке регулює відшкодування ПДВ (Закон «Про податок на додану вартість» та «Порядок відшкодування податку на додану вартість», затверджений Державною податковою адміністрацією та Державним Казначейством) [9-10].

Сьогодні в Україні адміністрування податку на додану вартість є проблемним – ряд політиків та науковців радять відмінити цей податок і замінити його податком з обігу [11]. Але ПДВ є обов'язковим податком в країнах ЄС, до яких бажає приєднатися й Україна, і відмова від нього є кроком назад від інтеграції до європейського податкового поля.

За програмою новообраного Президенту України Віктора Януковича проблему з ПДВ мають вирішити: 1) більш ретельний контроль за

чиновниками, які приймають участь у процесі відшкодування ПДВ; 2) проведення автоматичного відшкодування ПДВ; 3) обслуговування наявного в Україні боргу у 20 мільярдів гривень з відшкодування ПДВ за рахунок випуску додаткових державних облігацій [12].

Спеціалісти відзначають також необхідність створення резервного фонду відшкодування ПДВ, кошти якого не враховувалися би при плануванні державних видатків. Кошти фонду можуть направлятися на виконання державних зобов'язань з відшкодування лише в разі невиконання плану надходжень ПДВ до бюджету або перевищення фактичним обсягом вимог на відшкодування їх прогнозного обсягу [1].

Існують також приклади міжнародного досвіду, які можуть стати в нагоді під час вирішення проблеми відшкодування ПДВ в Україні. Наприклад, у Канаді, якщо сума відшкодування ПДВ перебільшує податкові зобов'язання платника ПДВ, то цей надлишок за заявою платника може бути перенесений на майбутні періоди та зменшувати майбутні податкові зобов'язання [13].

У багатьох країнах, що розвиваються, відшкодування здійснюється лише підприємствам-експортерам, а інші платники можуть перенести таку суму в рахунок майбутніх платежів з ПДВ. [6].

Одним із шляхів вдосконалення системи відшкодування є групування платників податку (експортерів). При цьому підприємства певних груп (групи) отримують право на відшкодування податку протягом кількох тижнів з моменту подання заяви [6].

Іншою альтернативою вдосконалення механізму відшкодування ПДВ є схема із застосуванням банківського сектора. За нею платник, який бажає отримати відшкодування, повинен покласти на спеціальний строковий банківський рахунок грошовий внесок (у розмірі суми відшкодування або її частини), на який протягом визначеного терміну нараховуватимуть відсотки. Одразу після депонування коштів такий платник отримує на свій поточний рахунок суму бюджетного відшкодування. А зазначений вище депозит слугує забезпеченням повернення суми відшкодування у випадку, якщо експортер не має право на таке відшкодування [9].

Іншим варіантом цієї схеми є надання банком кредиту експортеру під заставу майбутнього бюджетного відшкодування податку на додану вартість. Такий механізм був запроваджений у Китаї в результаті реформи 1998–2001 рр.

Спираючись на існуючий досвід і світову практику варто запропонувати наступні пропозиції щодо організації відшкодування ПДВ в Україні.

1. Проблеми з відшкодування ПДВ можна вирішити за допомогою: а) взаємозаліку зобов'язань із повернення ПДВ за рахунок податкових зобов'язань платника ПДВ або кредиторів платника ПДВ; б) списання і реструктуризації боргу уряду з відшкодування ПДВ пропорційно до списання і реструктуризації боргу платників податків перед бюджетом; в) виплати заборгованості бюджету платникам податків за рахунок державного бюджету; г) запровадження різноманітних механізмів, які б дозволяли відшкодувати ПДВ шляхом співпраці з банківською сферою шляхом надання пільгових кредитів, або депозитів.

2. Проблеми існування тінювих схем з відшкодування ПДВ можна вирішити наступними способами: а) проводити детальну перевірку усіх, хто подав заявку на відшкодування ПДВ (можливо шляхом незалежного аудиту); б) створити єдиний дуже ретельно перевірений реєстр усіх експортерів, які претендують на відшкодування ПДВ.

3. Проблема недосконалого законодавства, яке відповідає за податковими відносинами між державою та платниками податків, можна вирішити шляхом створення нового переробленого покращеного податкового кодексу. Кодекс мав би містити у собі усю законодавчу базу, необхідну для регулювання інвестицій. Закони, які увійдуть до кодексу, потрібно доопрацювати, збалансувати та викласти в одній редакції. Складання кодексу, змогло б вирішити проблему суперечливості різноманітних нормативно-правових актів та створити єдине вичерпне джерело усіх необхідних положень, що спростило б пошук та порівняння положень, які зараз існують у розрізненому вигляді.

4. Реформувати статус Міністерства фінансів і досягнути гармонізації із законодавством ЄС. Згідно міжнародних стандартів, Міністерство фінансів повинне мати право накладати вето на законодавство, що

стосується бюджету, яке створює перешкоди для виконання бюджету поточного року.

Разом з тим необхідно провести принциповий перегляд усіх пільг, щоб відновити функціональну форму закону, яка мала місце до 1998 року. А саме, варто відмінити непрямі субсидії сільському господарству за рахунок зменшення ставки ПДВ. Також необхідно розглянути особливі умови оподаткування та пільги для різноманітних галузей та регіонів України, які ускладнюють порядок стягнення та повернення ПДВ. Закон у свою чергу варто спростити. Соціально мотивовані податкові звільнення необхідно замінити цільовою грошовою допомогою.

На думку ЕВА (Європейської бізнес-асоціації), уряду необхідно законодавчо визначити, що термін перевірок для підтвердження задекларованих для відшкодування сум ПДВ не повинен перевищувати 15-20 днів і законодавчо закріпити відповідальність держорганів за невчасну компенсацію ПДВ [14].

На підставі проведеного аналізу можна зробити такі висновки: досвід країн, що розвиваються, свідчить про значну кількість розроблених, впроваджених і перевірених практикою важелів та інструментів, що використовувалися (та використовуються) задля вирішення проблеми відшкодування ПДВ, деякі з таких важелів та інструментів можуть бути використані і в Україні.

Список літератури: 1. *Соколовська А.* Проблеми реформування податку на додану вартість в Україні // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 24–31; 2. *Вінник О. М.* Інвестиційне право: Навч. Посібник – К.: Атіка, 2000. – 252 с. 3. *Данилов О.Д.* Податок на додану вартість: Навч. посіб., – К., 2003. – 254 с; 4. Податок на додану вартість в Україні: Посібник для студ., вищих навч. закл. / Національна академія держ. податкової служби / Ф.О. Ярошенко (заг.ред.). — Ірпінь, 2004. — 396с; 5. *Азаров М. Я., Ярошенко Ф. О. та ін.* Податок на додану вартість та прогнозування його надходжень до бюджету / Науково-дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України / М.Я. Азаров (голов.ред.). — К. : НДФІ, 2004. — 344с; 6. *Jinakul, Surath* Tax fraud: Customs Department officials strive to plug the loopholes that make export tax fraud possible // Bangkok Post. – 2000. – August 27; 7. *Jenkins, Glenn P., Chun-Yan Kuo* Promoting Export-Oriented Foreign Direct Investment in Developing Countries: Tax and Customs: Consulting Assistance on Economic Reform II. // Discussion Paper. – 2000. – May 1; 8. *Lam, Calvin, Kelly, Brendan* New VAT Refund Processing rules Issued. // World Tax Advisor. – 2001. – November 1; 9. Про затвердження Порядку відшкодування податку на додану вартість: Наказ ДПА України, Державного казна-

чейства № 209/72 від 02.07.1997 [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0263-97>; **10.** Про податок на додану вартість від 03.04.1997 № 168/97-ВР //Відомості Верховної Ради України . – 1997. – № 21. – ст.156; **11.** Україна. Подолання бідності [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_24267mdgp.pdf; **12.** Янукович рассказал, как будет возвращать НДС // [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://zadonbass.org/news/all/message_11497; **13.** Міжнародний центр перспективних досліджень. Відшкодування ПДВ в Україні: проблеми і варіанти розв'язання [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://icps.com.ua/icps.com.ua/doc/020412_vat.ppt; **14.** Иностранные инвесторы озвучили претензии к Украине [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://4post.com.ua/rus.4post.com.ua/economics/139074.html>.

Поступила в редколлегию 14.05.10

Содержание

Білоцерківський О.Б., Ширяєва Н.В., Головка В.В., Порівняльний аналіз лідируючих компаній світу та доля України серед них.....	3
Богуславський Є.І., Петрук О.В. Вплив еластичності попиту по доходу на процес диверсифікації в довгостроковому періоді.....	9
Бойко Н. Вплив стратегії управління промисловою власністю на структуру капіталу корпорації.....	18
Борзенко В.І., П'ятак Т.В. Експрес-діагностика фінансового стану підприємства.....	25
Ботнар А.П., Угрімова І.В. Вплив зміни ставки рефінансування на розвиток підприємництва в Україні.....	30
Долінська Р.Г., Стоцька А.В. Сегментація і позиціонування товарів у ланцюгу цінностей транс- національної компанії.....	33
Геворкян А.Ю. Економічний зміст процесів адаптації підприємств машинобуду- вання до умов СОТ.....	38
Горбунов Н.П., Зеленская И.И., Зеленский О.И. Нанотехнологии – высокоэффективные инновации современного экономического развития.....	44
Danko T., Karavan Al. Marketing audit: trends and approaches.....	48
Иваницкий В.Д., Семенюк О.Л. Обобщенная стратегия инвестиционно-инновационного развития экономики Украины.....	54
Ковшик В.І. Комплексний підхід до вдосконалення управління витратами на підприємствах, що є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності	62
Корецька О.В. Поняття банківського ризику та його класифікація.....	67
Коросташовец В.В. Влияние методов начисления амортизации на эффективность ка- питальных инвестиций.....	74
Котлярова А.В., Мільшина В.М., Оцінка ефективності кредитування підприємства.....	79